

Семінарське заняття 1

Тема: Еволюція прогностики. Сутність політичного прогнозування як методу політичного аналізу

План

1. Еволюція прогностики:
 - 1.1. Релігійно-міфологічні та утопічні витoki прогнозування.
 - 1.2. Формування жанру «роздумів про майбутнє» та наукова фантастика.
 - 1.3. Школа радянського соціального прогнозування.
 - 1.4. «Римський клуб» та його роль в дослідженні проблематики майбутнього.
 - 1.5. «Антифутурологічні хвилі»: причини виникнення та основні ідеї. Західна прогностика у другій пол. ХХст.
2. Специфіка та основні категорії політичного прогнозування.
3. Принципи та функції політичного прогнозування.

 Ключові поняття: міфологія, міфологема, релігія, есхатологія, провіденціалізм, утопія, антиутопія, фантастика, футурологія, передбачення, наукове передбачення, прогностика, прогноз, прогнозування, політичне прогнозування, синергетика

Методичні рекомендації

 Розкриваючи **перше питання**, слід звернути увагу на розвиток футуроорієнтованого потенціалу суспільно-політичної думки згідно з таким схематичним ланцюгом: міфологія – релігія – утопія – фантастика – прогностика – футурологія. Причому необхідно відзначити, що кожна з визначених ланок має самодостатнє значення і продовжує історію власного існування до теперішніх часів.

З'ясовуючи міфологічні, релігійні і утопічні корені прогнозування, студенти мають розкрити сутність міфології і міфологічних уявлень людства щодо очікуваного майбутнього, дати своє розуміння міфологізації суспільної свідомості, міфотворчості і пророцтва в політичному житті взагалі і в сучасному зокрема. Слід звернути увагу на роль політичного міфу як своєрідного засобу упорядкування хаотичної політичної реальності і як політичної технології, що може забезпечити як інтеграцію суспільства задля реалізації стратегій розвитку, так маніпулювання суспільною свідомістю з метою здійснення бажаних сценаріїв розвитку.

Надалі потрібно проаналізувати релігійні концепції історичного шляху та майбутнього людства: буддизм, іслам, конфуціанство, християнство; представити своє розуміння життєстійкості релігійних уявлень у формуванні можливих сценаріїв розвитку людської цивілізації; вказати на роль і місце людини в історії.

Вивчення еволюції прогностики слід продовжити на визначенні сутності утопії і утопічних ідей як витоків прогнозування. Необхідно надати поверховий огляд історії утопізму. Пояснити сутність теорії утопічного соціалізму, марксизму. Особливу увагу приділити варіаціям сучасних утопій та їх ролі у моделюванні ідеальних образів суспільного розвитку. Окремо визначити специфіку антиутопії, одним з показових прикладів якої є роман Дж.Оруелла «1984».

З'ясовуючи сутність фантастики, потрібно акцентувати увагу на особливостях цього жанру як джерела ідей для соціального прогнозування. За бажанням та на вибір студентів, зупинитись окремо на творчості таких фантастів як Ж.Верн, Г.Уеллс, О.Беляєв, Р.Бредбері, С.Лем, О.Єфремов, А. і Б.Стругацькі та ін.

Роль «рядянської школи прогнозування» в історії становлення прогностики вимагає більш ретельного вивчення. Необхідно зупинитись на аналізі здобутків радянських вчених В.Базарова-Руднєва (зокрема, технологічне прогнозування та обґрунтування проблемно-цільового підходу у дослідженні майбутнього), П.Сорокіна (соціальне прогнозування), М.Кондратьєва (теорії циклічності та довгих хвиль економічної динаміки), К.Цюлковського (космічна філософія і концепція космічної експансії людства), В.Вернадського (теорія ноосфери), О.Чижевського (історіометрична теорія), В.Бестужева-Лади (соціальне прогнозування; концепція альтернативної цивілізації). Більш ретельної уваги вимагає вивчення теорії хвиль М.Кондратьєва та її перспективності для прогнозування економічного розвитку як окремих держав, так і певних регіонів і світу в цілому.

Характеристика діяльності «Римського клубу» передбачає короткий аналіз його історії, визначення статутних засад, специфіку цієї організації у представленні доповідей клубу. Окремо зосередитись на особистості засновника А.Печчеї, його праці «Людські якості». Доцільно представити стислий огляд ключових доповідей клубу «Межі росту» (Д.Медоуз та ін.), «Людство біля поворотного пункту» (М.Месарович і Е.Пестель), «Перегляд міжнародного порядку» (Я.Тинберген), «Поza межами віку марнотратства» (Д.Гарбор та ін.). Пояснити сутність моделі світової динаміки Дж.Форрестера. Розглянути зміст доповіді клубу українського дослідника Б.Гаврилишина «Дороговкази в майбутнє». Визначити результати діяльності Римського клубу на сучасному етапі, його вплив на формування прогностичних моделей світоустрою.

Вивчення еволюції прогностики передбачає аналіз такого історичного етапу як антифутурологічні хвилі. Необхідно визначити причини появи нових підходів і концепцій у дослідженні майбутнього, надати перелік і лаконічний огляд усіх антифутурологічних хвиль. Окремого вивчення вимагає книга американського вченого Е.Тоффлера «Футурошок», зміст якої студенти мають заздалегідь переглянути. На основі отриманої інформації у підсумку слід представити свій погляд на феномен футурошоку у сучасному суспільстві. Для отримання більш повного уявлення про західну прогностику варто розглянути особливості її розвитку після Другої Світової війни та, зокрема, в період

холодної війни. Студентам буде корисно і цікаво ознайомитись з напрямками і досвідом прогностичної діяльності західних «фабрик думки» (приміром, «Ренд Корпорейшн», «Інститут майбутнього», «Гудзонівський інститут» тощо), їх впливом на формування зовнішньополітичних стратегій провідних держав світу, на моделювання архітектури глобального політичного простору.

☞ **Друге питання** передбачає аналіз понятійної основи політичного прогнозування. Важливо співставити поняття пророцтво, емпіричне, інтуїтивне і наукове передбачення, прогнозування. Для розуміння прогнозування як особливої форми мисленнєвої діяльності доречно розкрити категорію «антиципація». Визначаючи сутність політичного прогнозування як різновиду наукового дослідження, необхідно надати характеристику умов, що вказують на необхідність політичного прогнозування. З'ясовуючи специфіку політичного прогнозування, варто вказати на його теоретико-пізнавальний і управлінський аспекти, представити типологізацію прогнозів за такими критеріями: об'єкт прогнозування, період випередження прогнозу, проблемно-цільовий, характер здійснення, ступінь достовірності. Студентам необхідно засвоїти принципову різницю між двома основними типами прогнозів – пошуковим та нормативним. Пошукове прогнозування спрямоване на визначення всіх потенційних можливостей розвитку теоретичної бази та практичного застосування як емпірично вже виявлених, так і теоретичних явищ та особливостей їх прояву в різних умовах. Пошукове прогнозування, формуючи «поле можливостей», дає об'єктивну основу для розробки робочого прогнозу. Нормативне прогнозування часто розглядається як шлях для досягнення мети. Нормативний прогноз описує ідеальний образ або модель бажаного майбутнього об'єкта, висуває вимоги або до радикальної зміни, або до коригування існуючої в цей час логіки його розвитку. Особливу цікавість викликає розуміння студентами «ефекту Едипа» та «ефекту Пігмаліона», самоздійснення та самоліквідації в політичному прогнозуванні; спираючись на практику політичного буття, необхідно розкрити особливості самоздійснюваних та самоспростовуваних прогнозів, активних і пасивних прогнозів, приводячи конкретні приклади.

☞ Підготовка відповіді на **третє питання** вимагає від студентів зосередження на ретельному вивченні об'єктивних методологічних засад політичного прогнозування. Важливо обґрунтувати дію законів історичного розвитку і причинно-наслідкових зв'язків як фундаментальних для розробки політичних прогнозів. Студенти мають охарактеризувати основні функції політичного прогнозування, а саме: пізнавальну, інтеграційну, управлінську, психологічну, функцію мобілізації політичної активності мас. Розуміння сутності політичного прогнозування буде вельми обмеженим, якщо студенти не усвідомлять певні принципи, на яких базуються конкретні методи прогнозування, тому вартує пильної уваги з'ясування сутності базових принципів політичного прогнозування: гносеологічний, системності, узгодженості, альтернативності, безперервності, верифікації, рентабельності прогнозування, синтетично-плюралістичний, синергетичний. Останній принцип – синергетичний – необхідно більш докладно охарактеризувати як

універсальний щодо забезпечення достовірності прогнозу, як «новий світогляд», «новий тип нелінійного мислення», що представляє, з одного боку, широкі можливості для аналізу складних суспільних процесів, а з іншого, ускладнює прогностичне дослідження по причині недостатньої розробленості інструментарію аналізу біфуркаційних фаз.

☞ Теми рефератів

1. Футурологія політики як науковий напрям.
2. Феномен футурофобії у суспільній свідомості.
3. Фантастика у конструюванні комплексних футурологічних сценаріїв.
4. Практика використання прогнозів як інструменту впливу на політичну свідомість.
5. Політична міфологія у формуванні основ символічного конструювання майбутнього.
6. Прогностика – система наукових знань про майбутнє.
7. Вплив Римського клубу на визначення контурів майбутнього світоустрою.

◆ Питання для самоконтролю

1. В чому полягає роль передбачення на різних етапах розвитку людства?
2. Охарактеризуйте релігійні концепції історичного шляху і майбутнього людства.
3. Визначте специфічні особливості утопізму у формуванні уявлень про краще суспільне життя. Які різновиди утопій Ви знаєте?
4. Що являє собою футурологія? Співвіднесіть між собою поняття «футурологія», «прогностика», «фантастика».
5. Який внесок у розвиток соціального прогнозування як напряму наукового дослідження зробила «радянська школа»? Чи існує традиція наступності у розвитку напрямів прогнозування у пострадянський період? Відповідь аргументуйте.
6. В чому, на вашу думку, полягають завдання Римського клубу, і яка його роль для прогнозування майбутнього людства?
7. Розкрийте зміст «антифутурологічних хвиль».
8. Як ви вважаєте, які особливості визначають розвиток західної прогностики?
9. Розкрийте понятійну основу і методологічні засади політичного прогнозування.
10. Передбачення і прогнозування: тотожні поняття чи ні? Відповідь аргументуйте.
11. Дайте визначення поняття «антиципація».
12. Наведіть типологізацію політичних прогнозів.
13. Поясніть зміст функцій політичного прогнозування.
14. Розкрийте сутність фундаментальних принципів політичного прогнозування.

15. Як ви розумієте феномен самоздійснення та саморуйнування прогнозів? Наведіть приклади.
16. Що являють собою прогностичні ефекти?

Питання для дискусії

1. На вашу думку, чи існують феномени футурофобії та презентизму у сучасній політичній свідомості? Як вони виявляються?
2. Український дослідник М.Козловець вважає, що на сьогодні багато сучасних мислителів пояснюють всі біди й кризи нашого часу саме відсутністю міфологічного бачення, яке відкриває найвищу змістовність і абсолютну точку підрахунку в аксіологічному засвоєнні світу. Чи згодні ви з такою думкою?
3. Чи можна вважати, що утопії є прогностичними творами? Обґрунтуйте свою відповідь.
4. Обміркуйте, які з прогнозів – наукові чи ненаукові – викликають більше довіри у людей. Обґрунтуйте свою відповідь.
5. Як відбувається розвиток людства (циклічні, лінійні, нелінійні концепції)? Чи є напередвизначеним майбутнє?
6. Е.Тоффлер у своїй роботі «Футурошок», що вийшла у світ ще у 1970р., представив власне бачення ймовірного розвитку людства. Чи відповідає воно сучасним реаліям? Що, на вашу думку, не врахував автор?
7. Спираючись на концепцію М.Кондратьєва, як можливо спрогнозувати розвиток сучасної світової економічної системи?
8. Яке значення, на вашу думку, має політичне прогнозування для подальшого розвитку суспільства? Чи не виступають певні політичні прогнози причиною, а не передбаченням тих чи інших змін у суспільстві?

Література

1. Ахременко А.С. Политический анализ и прогнозирование : учеб. пос. – М. : Гардарики, 2006. – 333с.
2. Бестужев-Лада И.В. Социальное прогнозирование. – М.: Педагогическое об-во России, 2002. – 392с.
3. Брушлинский А.В. Мышление и прогнозирование (лог. - психол. анализ). – М.: Мысль, 1979. – 230с.
4. Ващенко К. Основні форми і принципи дослідження політичного аналізу і прогнозу // Політичний менеджмент. – 2007. – №1. – С. 165-172. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pome/2007_1.pdf
5. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доповідь Римському Клубові / Б. Гаврилишин; упоряд. В. Рубцов. – Вид. 3-тє, допов. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. – 248 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.in.ua/spaw2/uploads/files/HawrylyshynMaps.pdf>

6. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – 400с.
7. Горбатенко В. Принципи, методи і основні етапи політичного прогнозування // Людина і політика. – 2003. – №5.– С.46-45.
8. Диксон Д. Фабрики мысли. – М.: Прогресс, 1976. – 421с.
9. Коваленко А.О. Політичний аналіз і прогнозування. – Навчальне видання. – К.: Науковий світ, 2002. – 202с.
10. Лем С. Фантастика и футурология: В 2 кн. Кн. 1 / С. Лем. Пер. с пол. С.Н. Макарецца; Под ред. В.И. Борисова. – М.: АСТ; Ермак, 2004. – 591с.
11. Мир нашего завтра: Антология современной классической прогностики. – М.: Эксмо, 2003. – 512с.
12. Мягкий М. Теорія довгих хвиль Кондратьєва: тенденції та протиріччя // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2009. – Вип. 110. – С. 50-53. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Kondratieff_Long_Wave_Theory_Tendencies_and_Contradictions_14587.pdf
13. Пантин В.И., Лапкин В.В. Философия исторического прогнозирования: ритмы истории и перспективы мирового развития в первой половине ХI Хв. – Дубна, 2006. – 448с.
14. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія / за заг. ред. М.А.Лепського. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 428с.
15. Телешун С., Баронін А. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К.: Вид. Паливода А.В., 2001. – 112 с.
16. Тоффлер А. Футурошок. – СПб.: Лань, 1997. – 464с.
17. Умов В.И., Лапкин В.В. Кондратьевские циклы и Россия: прогноз реформ // Политические исследования. – 1992. – № 4. – С. 51-63.

Семінарське заняття 2

Тема: Основи глобального політичного прогнозування

План

1. Сутність глобального політичного прогнозування.
2. Прогностичні концепції розвитку майбутнього в працях сучасних футурологів.
3. Особливості світоустрою к.ХХ – поч. ХХІ ст. та перспективи його трансформації. Геополітичні сценарії розвитку майбутнього України.

 Ключові поняття: глобальне політичне прогнозування, дихотомія «виклик-відповідь», моделі світоустрою, сценарії глобального політичного розвитку, світ-системний підхід.

📖 Методичні рекомендації

👉 Розкриваючи **перше питання**, необхідно з'ясувати, що представляє собою глобалізація в її історичній динаміці як об'єкт глобального політичного прогнозування та як предмет. Слід визначити основні принципи глобального політичного прогнозування: невизначеності майбутнього; біфуркації; дискретності простору-часу. Студенти мусять пояснити, в чому полягають методологічні проблеми глобального політичного прогнозування, чим обумовлена криза прогностичної парадигми Модерну. Далі слід проаналізувати феномен Постмодерну, відмінності концептів Модерну та Постмодерну. Визначити, в чому полягають політичні ознаки Постмодерну та загалом постмодернізація суспільно-політичних процесів. Для більш глибокого усвідомлення сутності глобального політичного прогнозування, варто ознайомитися з концепцією російського вченого О.Панаріна, яку автор виклав у праці «Глобальне політичне прогнозування». Опрацьовуючи цю монографію, студенти повинні визначити: що є предметним полем даного напрямку наукових досліджень; що уявляє собою новий тип прогностичної свідомості; які дві політичні домінанти будуть складати основу альтернативи нинішнього стану розвитку людської цивілізації; в чому полягає діалектика дихотомії «виклик-відповідь» та її значення в глобальній прогностиці.

👉 Розкриття **другого питання** орієнтує студентів на змістовний аналіз проектів глобального майбутнього провідних політологів, соціологів, публіцистів, прогнози яких складають порядок денний сучасних наукових дискусій щодо перспективних трендів розвитку світової цивілізації. Студентам пропонується ознайомитися з такими працями (зміст яких, на вибір, реферативно викласти): «Мегатенденції, рік 2000. Десять нових напрямів 90-х років», де автори Дж.Нейсбіт та П.Абурден визначають нові тренди розвитку людства; «Кінець історії», «Кінець історії і остання людина» Ф.Фукуями про тріумф лібералізму як безальтернативну модель політичної і економічної організації, завершальну форму державного управління людства; Г.Кіссінджера «Дипломатія», «Чи потрібна Америці зовнішня політика?» та З.Бжезинського «Велика шахівниця» з викладом їх концепцій «нового світового порядку»; «Аналіз світових систем і ситуація в сучасному світі», де І.Валлерстайном обгрунтовано світ-системний аналіз; С.Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій», у якій автором окреслені нові формати взаємодій між Сходом та Заходом, ознаки нової геополітичної моделі світоустрою. Необхідно також проаналізувати і шляхи формування альтернативної цивілізації, розробка яких представлена І.Бестужевим-Ладою в його праці «Альтернативна цивілізація».

👉 Підготовка відповіді на **третє питання** передбачає усвідомлення специфічних рис сучасної системи міжнародних відносин як чинника геополітичного структурування. Студенти повинні дослідити еволюцію світоустрою від «стратегічного паритету» Заходу і Сходу (1970 – 80-і рр.) до політичної гегемонії Заходу (1990-і рр.), процеси і стратегії створення

однополярного світу (З. Бжезинський, С. Телботт, М. Олбрайт), фундаментальні принципи центр-периферійної взаємодії в західному співтоваристві. Необхідно пояснити сутність і перспективи реалізації євроцентристської і західноцентристської концепцій світу, проекту «Рух Амерікана» і «багатополюсного світу». Для більш ґрунтового засвоєння матеріалу варто опрацювати сценарії геополітичного майбутнього «Світ після кризи», розроблений експертами Національної розвідувальної ради США, та «Моделі посткризового розвитку: Глобальна війна або новий консенсус», розроблений під егідою Інституту дослідження майбутнього (Росія). Студенти мають порівняти зміст та висновки цих джерел, проаналізувати їх емпіричну базу та достовірність прогностичних оцінок. Особливої уваги вимагає вивчення геополітичних сценаріїв майбутнього СНД і зокрема України. З огляду на поставлене завдання, доцільно визначити особливості й соціальні орієнтири розвитку України, проблеми трансформації українського суспільства. Доречно з'ясувати пріоритети геополітичної стратегії та зовнішньої політики України, та загалом місце України в ключових геополітичних контурах (США, ЄС, Росія та Митний Союз). У підсумку опрацьованої інформації студенти мають визначити загальні тенденції глобального розвитку, висловити власну позицію з приводу того, які з досліджених ними прогнозів справджуються, а які, можливо, є певним чином провокативними.

✍ Теми рефератів

1. Концепція глобального політичного прогнозування О.Панаріна.
2. Ліберальний оптимізм Ф.Фукуями в обґрунтуванні ідеї «кінця історії».
3. Концепція «нового світового порядку» Г.Кіссінджера.
4. Феномен «зіткнення цивілізацій» С.Хантінгтона у формуванні нових контурів світоустрою.
5. Перспективи глобального майбутнього в мондіалістичних прогностичних концепціях.
6. Позиції України в майбутньому європейському та світовому порядку.

◆ Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність поняття «глобальне політичне прогнозування».
2. Розкрийте принципи глобального політичного прогнозування.
3. Чим обумовлена криза парадигми Просвітництва і в чому полягають постмодерні тенденції суспільно-політичних трансформацій?
4. Охарактеризуйте концепцію мегатенденцій розвитку людства Дж.Нейсбіта і П.Абурден.
5. Обґрунтуйте концепцію «кінця історії» Ф.Фукуями.
6. В чому полягають перспективи нового світоустрою за Г.Кіссінджером?
7. Розкрийте зміст геостратегічної концепції зіткнення цивілізацій С.Хантінгтона.

8. Визначте шляхи формування альтернативної цивілізації за І.Бестужевим-Ладою.
9. Надайте пояснення теорії світ-системного аналізу І.Валлерстайна.
10. Які контури майбутнього світоустрою визначає З.Бжезинський в роботі «Світова шахівниця»?
11. Опишіть сучасні концепції глобального переформатування.
12. Проаналізуйте сценарії геополітичного розвитку України.

Питання для дискусії

1. Чому парадигма суспільного розвитку епохи Модерну переживає сьогодні кризу, не знаходячи відповідей сучасним викликам глобалізації? Які саме установки європейського Модерну О.Панарін вважає перешкодою на шляху розвитку сучасної теорії загального прогнозування?
2. Якою, на вашу думку, має бути сучасна прогностична парадигма?
3. В чому полягає евристичне значення діалектики «виклик – відповідь» у сучасній прогностиці?
4. На думку В.Цимбурського сутність майбутніх геополітичних конфліктів полягає не в зіткненні цивілізацій (як у С.Хантінгтона), а у боротьбі цивілізацій за лімітрофні зони. Обґрунтуйте свою позицію з приводу цієї точки зору.
5. Грунтуючись на опрацьованих вами концепціях сучасних прогнозистів та спираючись на власні роздуми, обміркуйте, які сценарії глобального розвитку найбільш ймовірні на перспективу короткострокового, середньострокового і довгострокового прогнозу.

Література

1. Андрущенко Т.В. Параметри «нового світу»: критико-аналітичний аналіз світових футурологічних прогнозів // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2011. – Випуск 44 (2). – С. 602-609.
2. Андрущенко Т.В. С. Хантінгтон: зіткнення цивілізацій як політичний прогноз // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2009. – Випуск 23. – С. 365-373.
3. Бестужев-Лада І.В. Альтернативная цивилизация. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 352с.
4. Василенко І.А. Политическая глобалистика. – М.: Логос, 2003. – 360 с.
5. Вовканич І. Формування зовнішньополітичної стратегії України в центральноевропейському геополітичному просторі // Геополітика України: історія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип.1. – Ужгород: Ліра, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Geopolityka/2009_1/PDF/Vovkanych.pdf.

6. Впереди XXI век: перспективы, прогнозы, футурологи. Антология современной классической прогностики. 1952-1999 / Под ред. И.В.Бестужева-Лада. – М., 2000 – 480 с.
7. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – С. 216-245.
8. Дзюба І. Україна перед Сфінксом майбутнього // УІЖ. – 2002. – № 3. – С. 3-22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histans.com/JournALL/journal/2002/3/1.pdf>
9. Мир нашего завтра: Антология современной классической прогностики / И.В. Бестужев-Лада. – М.: Эксмо, 2003. – 512с.
10. Мир после кризиса. Глобальные тенденции – 2025: меняющийся мир. Доклад Национального разведывательного совета США. – М.: Европа, 2009. – 188с. – Режим доступу: <http://padaread.com/?book=29883&pg=1>
11. Модели посткризисного развития: Глобальная война или новый консенсус. Международное исследование (ноябрь 2009 – январь 2010) – М., 2010. – 130с. – Режим доступу <http://www.postcrisisworld.org/research/podrobnee/003/>
12. Новый мировой порядок [Глава 1] // Киссинджер Г. Дипломатия. Пер. с англ. В. В. Львова – М.: Ладомир, 1997. – С. 9-19.
13. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование: Учеб. для студентов вузов. – М.: Алгоритм, 2000. – 352с.
14. Пантин В.И., Лапкин В.В. Философия исторического прогнозирования: ритмы истории и перспективы мирового развития в первой половине XIXв. – Дубна, 2006. – 448с.
15. Резнікова О.О. Україна та нові глобальні виклики // Незалежність України в глобалізованому світі: вектори XXI століття: Зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Київ, 22 серп. 2011 р.). – К.: НІСД, 2011. – С. 174-179 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/Cles/Nezalezni1-0c2d4.pdf>
16. Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О.С. Власюка. – К.: НІСД, 2002. – 864 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/strateg2/index.htm>
17. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку / Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного інституту українсько-російських відносин. – К.: НІСД, 1999. – 384 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/ogljad/index.htm>
18. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма; Пер. с англ. МБ. Левина. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 349 с.
19. Фукуяма Ф. Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке: [пер. с англ.] – М.: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 220 с.
20. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.

Семінарське заняття 3

Тема: Об'єкт політичного прогнозування

План

1. Основні характеристики об'єкта політичного прогнозування.
2. Вихідна інформація про об'єкт політичного прогнозування.
3. Аналіз об'єкта політичного прогнозування.

 Ключові поняття: об'єкт політичного прогнозування (ОПП), значуща змінна, ендогенна та екзогенна змінні, динамічний (часовий) ряд, тренд, джерело фактографічної інформації, джерело експертної інформації, передпрогнозний і постпрогнозний аналіз ОПП, прогнозний горизонт, аналіз прогнозного тла (фону)

Методичні рекомендації

☞ Основне завдання, що стоїть перед студентами при підготовці **першого питання**, – з'ясування поняття «об'єкт політичного прогнозування» (ОПП) як однієї з основних категорій дисципліни. Слід згадати, що під час прогнозування виокремлюються два складових компоненти: об'єкт прогнозування (предмет/ профіль/ основний напрямок дослідження) та прогностичне тло (допоміжні напрямки дослідження). Необхідно надати характеристику об'єкта прогнозування як якісне та кількісне відображення будь-якої риси об'єкта, як сукупність змінних: значущих (важливих для опису об'єкта) та незначущих; ендогенних (внутрішніх, що відображують властивості власне об'єкта) та екзогенних (зовнішніх, що відображують властивості прогнозного тла). Слід представити існуючі класифікації об'єктів прогнозування залежно від таких критеріїв: природа об'єкта (економічні, соціальні, військово-політичні, науково-технічні, природничі); масштабність (залежно від кількості змінних – сублокальні, локальні, субглобальні, глобальні, суперглобальні); складність об'єкта (залежно від ступеню взаємозв'язаності значущих змінних – надпрості, прості, складні, надскладні); ступінь детермінованості (детерміновані, стохастичні, змішані); характер розвитку в часі (дискретні, аперіодичні, циклічні); інформаційна забезпеченість (з повним забезпеченням інформації, з неповним, з наявністю якісної ретроспективної інформації, повна відсутність ретроспективної інформації). Враховуючи, що в основі політичного прогнозування (а саме цей напрямок є базовим у курсі, що наразі вивчається нами) знаходяться різні політичні явища, ситуації, процеси, інститути тощо, то вартує деталізації розгляд власне цих об'єктів прогностичного дослідження.

☞ Підготовка **другого питання** має на меті вирішення досить складного для політичного прогнозування проблемного завдання – збір та опрацювання вихідної інформації про ОПП. Необхідно чітко розмежувати поняття «джерело

фактографічної інформації» та «джерело експертної інформації», з'ясувати, який тип інформації та за яких умов може бути провідним, а який допоміжним або суміжним. Для більш ґрунтовного вивчення цього питання слід зосередитись на розгляді інформаційного масиву прогнозування та ролі експертів у його формуванні. В даному контексті студенти повинні усвідомити, що значить «повнота вихідної інформації»; якою має бути кількість інформації про об'єкт прогнозування, що міститься в значеннях змінної, виходячи із завдань прогнозу. Слід спробувати розібратися із сутністю принципу дисконтування інформації, під яким розуміється зменшення інформативності значень змінної ОПП по мірі віддалення моментів їх змін в минуле, тобто даний принцип передбачає, що для побудови точних та надійних прогнозів більш пізня інформація має більшу вагу за ступенем інформативності ніж більш рання інформація. Особливої уваги вимагає аналіз категорій «динамічний ряд» та «тренд» як основоположних для ретроспективного аналізу та діагнозу об'єкта прогнозування, а також у формуванні бази прогнозу як основи вихідної інформації. Тут же варто пояснити і сутність «прогнозного горизонту», його зв'язок з базою прогнозу. У підсумку студенти повинні сформулювати перелік вимог до вихідної інформації про ОПП.

☞ Аналіз об'єкта політичного прогнозування передбачений у **третьому питанні** семінарського заняття. Фундаментальним положенням у цьому питанні є те, що метою аналізу ОПП є розробка прогностичної моделі, що дозволяє отримати прогнозну інформацію про об'єкт та слугує підґрунтям власне для прогнозу його майбутнього розвитку. Студентам доцільно розпочати з характеристики загальних принципів аналізу ОПП, а саме: системності, який передбачає взаємозв'язок профілю і прогнозного тла у дослідженні об'єкта; природної специфічності, згідно з яким варто враховувати специфіку природи об'єкта, закономірності цього розвитку тощо; оптимізації опису об'єкта прогнозування, який допомагає представити опис таким чином, що забезпечувало би достовірність та точність прогнозу при мінімальних витратах на його розробку; аналогічності, який вимагає при дослідженні об'єкта співставляти його властивості з відомими в даній сфері схожими об'єктами та їх моделями з метою знаходження об'єкта-аналога, що значно мінімізує витрати та забезпечує верифікацію прогнозу. Оскільки системний підхід є провідним у методології дослідження і аналізу ОПП, необхідно визначити і пояснити наступні аспекти розгляду об'єкта при прогнозуванні: 1) системно-компонентний аспект, що передбачає дослідження компонентного складу об'єкта-системи на початковому етапі; 2) системно-структурний аспект, що передбачає вивчення внутрішніх зв'язків об'єкта-системи; 3) системно-функціональний аспект, пов'язаний з розглядом функціональної залежності між елементами об'єкта-системи; 4) системно-інтегративний аспект, що розглядає системоутворюючі механізми, тобто основні фактори, що зумовлюють формування об'єкта-системи і його функціонування; 5) системно-комунікаційний аспект, що розглядає взаємодію об'єкта-системи із середовищем; 6) системно-історичний аспект, що дає змогу

враховувати ретроспективу й перспективу розвитку. Пропонується представити аналіз ОПП у вигляді певної послідовності: первинний опис як передпрогнозний аналіз (найбільш узагальнені дані про ОПП); уточнення структури ОПП та прогнозного тла, їх складу та взаємозв'язку; синтез прогнозної моделі ОПП (або за об'єктним підходом, або за функціональним, або за змішаним). Підсумовуючи семінарське заняття, студентам необхідно пояснити, у чому ж полягає проблема визначення складності об'єкта політичного прогнозування; обміркувати, яким чином динамізм політичного розвитку може вплинути на процедуру аналізу ОПП; запропонувати власні рекомендації щодо забезпечення ефективності і високої якості аналізу ОПП.

✍ Теми рефератів

1. Сучасні класифікації об'єктів прогнозування.
2. Інформаційне забезпечення процедури розробки прогнозу у політичній сфері суспільства.
3. Аналіз об'єкта прогнозування як фундамент розробки прогнозу.
4. Проблеми конкретності і точності політичного прогнозу.

◆ Питання для самоконтролю

1. Поясніть зміст категорій «об'єкт прогнозування» та «профіль прогнозу».
2. Що складає «прогнозне тло (фон)»? Яку роль відіграє аналіз прогнозного тла у розробці політичного прогнозу?
3. Розкрийте типологію змінних, що застосовується у прогнозуванні.
4. Наведіть класифікацію об'єктів прогнозування.
5. В чому полягає специфічність об'єкту політичного прогнозування?
6. Що являють собою динамічний (часовий) ряд та тренд як базові категорії у процедурі аналізу об'єкта прогнозування? Наведіть приклади.
7. Як співвідносяться між собою база прогнозу та прогнозний горизонт?
8. Як ви розумієте сутність процедури дисконтування інформації у політичному прогнозуванні?
9. Поясніть терміни «джерело фактографічної інформації» та «джерело експертної інформації».
10. Що є метою аналізу об'єкта політичного прогнозування?
11. Які принципи закладені в основу аналізу ОПП? Поясніть кожний з них.
12. Опишіть процедуру передпрогнозного діагнозу.
13. Які наукові підходи застосовуються для процедури синтезу моделі об'єкта прогнозування?

◆ Питання для дискусії

1. На ваш погляд, які з об'єктів прогнозування є надскладними щодо їх аналізу? Як ви можете оцінити ступінь складності аналізу об'єкта *політичного* прогнозування? Відповідь аргументуйте.

2. Як, на вашу думку, можна визначити *міру повноти інформації* для аналізу ОПП? «Апетит» експертів у формуванні інформаційного масиву є позитивною рисою у їх прогностичній діяльності чи навпаки?
3. Які вимоги до вихідної інформації про ОПП є принциповими під час розробки прогнозу?
4. Як можна оптимізувати процедуру аналізу ОПП?

Література

1. Ахременко А.С. Политический анализ и прогнозирование: учеб. пос. – М.: Гардарики, 2006. – 333с.
2. Бестужев-Лада И.В. Социальное прогнозирование. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 392с.
3. Брушлинский А.В. Мышление и прогнозирование: (лог. - психол. анализ). – М.: Мысль, 1979. – 230с.
4. Ващенко К. Основні форми і принципи дослідження політичного аналізу і прогнозу // Політичний менеджмент. – 2007. – №1. – С. 165-172. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pome/2007_1.pdf
5. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – 400с.
6. Горбатенко В. Принципи, методи і основні етапи політичного прогнозування // Людина і політика. – 2003. – №5. – С.46-45.
7. Коваленко А.О. Політичний аналіз і прогнозування. – Навчальне видання. – К.: Науковий світ, 2002. – 202с.
8. Матвієнко В.Я. Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 520с.
9. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія / за заг. ред. М.А.Лепського. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 428с.
10. Телешун С., Баронін А. Політична аналітика прогнозування та політичні консультації. – К.: Вид. Паливода А.В., 2001. – 112с.